Компенсація збитків, завданих воєнними діями

Війна Росії проти України давно не відповідає положенням про закони війни: знищуються не лише об'єкти військової інфраструктури, а і цивільної, серед яких є майно українського та іноземного бізнесу. Інколи така умисна руйнація відбувається ще і з винятковим цинізмом. Цього точно не можна пробачити.

Натомість з цим варто юридично грамотно працювати. Скрізь і довкола обговорюються механізми відшкодування шкоди, завданої окремому майну підприємства або цілим майновим комплексам внаслідок воєнних дій. Це питання є складним і, водночас, стратегічно важливим для здійснення боротьби з окупантом та подальшого ефективного стягнення з нього всіх завданих збитків.

Які кроки потрібно здійснити вже зараз для отримання компенсації?

Джерела та процедури компенсації пошкодженого чи зруйнованого майна внаслідок воєнних дій можуть бути різними. Але чим більше точних і правильних кроків бізнес зробить зараз, тим більша ймовірність відшкодування завданої йому шкоди надалі. Незалежно від сценарію розвитку подій, ми пропонуємо кожній особі, яка бажає відшкодування, зробити наступне.

ПОВНА ФІКСАЦІЯ ТА ОПИС ЗАВДАНОЇ ШКОДИ

Належна та детальна фіксація підприємством завданої йому шкоди є чи не найважливішим кроком на шляху до отримання справедливої компенсації. Тому бізнесу необхідно особливо відповідально поставитись до цього, врахувавши необхідність вчинення таких дій.

Забезпечення схоронності документів

Під час ведення бойових дій за місцезнаходженням підприємства або ж поряд уповноважені особи, в першу чергу, повинні забезпечити збереження основних документів юридичної особи. До них ми відносимо: (1) установчі документи, (2) документи щодо господарської діяльності

юридичної особи, (3) бухгалтерські документи, (4) інвентаризаційні документи, (5) правопосвідчувальні документи на майно та технічні паспорти, (6) проектно-кошторисну документацію, (7) правопосвідчувальні документи на обладнання та предмети/товари, що знаходяться всередині підприємства. Ці документи бажано відсканувати та зберегти на спеціальних серверах зберігання файлів, до прикладу Google Drive. Оригінали ж документів слід перемістити у більш безпечне місце. Якщо частина документів була втрачена, то з першою можливістю слід забезпечити їх відновлення. Важливість цього кроку полягає у їх подальшому використанні для встановлення об'єктивної шкоди, що була завдана підприємству.

Фіксація обставин уповноваженими органами

У випадку, якщо все ж таки майно підприємства було пошкоджено або знищено, і є можливість викликати на місце події представників Національної поліції України та Державної служби з надзвичайних ситуацій, слід це зробити. Вказані служби офіційно зафіксують завдання підприємству шкоди. Копії відповідних документів слід зберігати. Разом з тим, слід розуміти, що в місцях ведення активних бойових дій, скоріш за все, така опція буде недоступна.

Самостійна фіксація стану майна

Самостійна фіксація завданої шкоди та стану майна має відбуватись із одночасним поєднанням таких способів:

ФОТО- ТА ВІДЕОЗЙОМКА

- **Перш за все**, перед здійсненням фіксації варто забезпечити незмінюваність стану речей.
- **По-друге**, на застосунку слід увімкнути служби геолокації так, щоб це дозволило зафіксувати місце проведення зйомки.
- **По-третє**, якщо це можливо, слід забезпечити автоматичне збереження відеофайлу на спеціальних серверах зберігання файлів.
- **По-четверте**, перед початком здійснення відеозапису для особистого користування слід занотувати точне місцезнаходження об'єкта з усіма необхідними реквізитами, а також найменування пристрою, із використанням якого здійснюється фіксація, та його серійний номер (у тому числі IMEI).

Можна розпочинати запис.

На самому початку слід навести камеру на себе та чітко представитися (із зазначенням ПІБ, дати народження, паспортних даних та характер пов'язаності із підприємством), а також зазначити точну дату та місце проведення відеозйомки, найменування пристрою на який вона здійснюється (попередньо це було відображено у нотатках).
Далі слід озвучити дату, час та обставини, за яких сталось пошкодження майна, якщо це відомо. Опісля цього, у відеодокументі слід відобразити стан речей довкола із детальним описом характеру пошкоджень.
На фото варто зафіксувати ландшафтні зображення (можливо, за допомогою панорамних зображень), а також крупним планом окремі предмети, які мають особливо значну цінність та зазнали пошкодження.

СКЛАДАННЯ АКТУ ОБСТЕЖЕННЯ

Акт обстеження є письмовим супроводом до створеного попередньо відеодокументу. Затвердженого зразку немає, а тому цей акт може бути створений у довільній формі.

При цьому, слід зазначити такі відомості:

1. Реквізити акту, дату та час його складання;
2. Суб'єкт складання такого акту із зазначенням персональних відомостей (бажано, щоб це була комісія із працівників чи уповноважених осіб підприємства);
3. Ідентифікаційні відомості щодо підприємства або його майна, яке було пошкоджено;
4. Характер пошкодження майна;

5. Обставини пошкодження майна.

Також за допомогою плану приміщень з техпаспорту слід скласти схему локалізації знищеного чи пошкодженого майна, якщо це, звісно, можливо.

Отримання свідчень від свідків та інших доказів

Якщо поряд із місцем події є камери відеоспостереження, слід за будь-яких умов отримати зроблений ними запис моменту пошкодження підприємства або його майна. Окрім цього, якщо були свідки події, то обов'язково слід зафіксувати їхні показання. Бажано і в письмовому, і у відео форматі. У кожному форматі варто зафіксувати ідентифікаційні відомості про свідка, а також безпосередньо його свідчення щодо обставин пошкодження підприємства та іншої пов'язаної із цим інформації. У письмовому форматі свідок має залишити свій підпис, достовірність та справжність якого має бути засвідчена або нотаріусом, або посадовою особою органу місцевого самоврядування. Також потрібно зібрати якомога більше фото та відео стану майна, що було зруйновано, до початку військової агресії проти України.

Слід отримати якомога більше доказів щодо спричинення шкоди майну саме військовими Російської Федерації (якщо відомі конкретні винні особи, це також слід зафіксувати). Такі докази можуть бути отримані із ЗМІ (українських та іноземних), офіційних повідомлень посадових осіб щодо обстрілів РФ території, на якій знаходиться підприємство, або про дислокацію ворожої армії на цій території. Окрім цього, це можуть бути безпосередні докази присутності ворожої армії на території, де знаходиться підприємство (загублені документи, речі тощо), або ж навіть інформація із соціальних мереж окупантів.

Збереження отриманих доказів

Усі зібрані докази мають зберігатись уповноваженими особами підприємства у найбільш безпечному місці. Бажано створити кілька копій кожного доказу. При цьому, радимо на початку подавати вказані докази до усіх установ лише в копіях. Принаймні, ця порада є майже імперативною для подання доказів до органів національної кримінальної юстиції.

ІНІЦІЮВАННЯ ТА СУПРОВІД КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Кожен злочин, вчинений на території України, входить до юрисдикції органів національної кримінальної юстиції України. У межах заочного досудового розслідування та заочного ухвалення обвинувального вироку можливе не лише притягнення винуватих до кримінальної відповідальності, а і головне – задоволення цивільного позову потерпілої особи (фізичної чи юридичної) до винуватця. Виконання цього ж рішення, скоріш за все, буде можливим за рахунок націоналізованого та арештованого майна РФ та її резидентів.

При цьому, в рамках кримінального провадження важливим є отримання статусу потерпілого, фіксація руйнувань, збитків, упущеної вигоди, проведення відповідних експертиз, збирання доказів, подача цивільного позову в межах кримінального провадження, підтримання позиції потерпілого у судовому провадженні, а також юридичний супровід виконання судового рішення.

ЗВЕРНЕННЯ ДО ПРОКУРОРА МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ (МКС)

Звернення особи, що бажає відшкодування, до Прокурора МКС є одним із основних кроків на шляху до отримання компенсації через орган міжнародної кримінальної юстиції. Наголосимо на тому, що МКС є ефективним механізмом у боротьбі із вчиненням найтяжчих злочинів, що турбують світову спільноту. Окрім цього, МКС є першим міжнародним судовим органом, у якому звичайні особи можуть брати участь та вимагати належного відшкодування. Звернутись до Прокурора МКС можливо за допомогою спеціального веб-ресурсу. Водночас, перед цим необхідно зібрати достатню доказову базу.

ПОДАННЯ ЗАЯВОК ДО СТВОРЕНИХ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ

Наразі в Україні є принаймні три онлайн-ресурси, що можуть посприяти в отриманні особою компенсацій. Не слід ними нехтувати.

Першим є **Єдиний портал державних послуг Дія**.
Створений державою застосунок, серед іншого, надає можливість для подання інформації про пошкодження або знищення житлової забудови внаслідок військової агресії Російської Федерації (станом на дату опублікування статті). Водночас, на наше переконання, з часом будуть додані і інші можливості щодо відшкодування шкоди.

Другим онлайн-ресурсом є **WarCrimes.gov.ua**, який створений Офісом Генерального прокурора разом з українськими та міжнародними партнерами.
Метою ресурсу є зібрання належних доказів щодо усіх воєнних злочинів та злочинів проти людяності, скоєних російською армією в Україні. Україна планує їх використовувати для українських та міжнародних судів та трибуналів. Це, в свою чергу, є фактором впливу на обсяг відповідальності Росії та розмір стягнених з неї репарацій.

Третім ресурсом є електронний ресурс **“Росія заплатить” (damaged.in.ua)**.
За допомогою цього ресурсу особи можуть повідомити про завдану їм матеріальну шкоду, заповнивши електронну форму. Уряд буде використовувати дану інформацію для оцінки збитків, аби в подальшому вимагати від Росії відшкодування співмірної суми коштів, що зможе покрити шкоду, завдану і фізичним, і юридичним особам.

“Хто прийшов з мечем, від меча і загине”. А окупант ще і відшкодує вартість усього, що було ним пошкоджено чи зруйновано. При цьому, механізм відшкодування може бути різним: як міжнародним, так і внутрішнім.

Бізнесу варто відстоювати свою позицію в усіх можливих інститутах, про які було зазначено у статті. Водночас, вже зараз слід забезпечити схоронність документів юридичної особи, зафіксувати завдану шкоду самостійно та за допомогою компетентних органів, зібрати всі можливі докази обставин завдання шкоди, ініціювати кримінальне провадження в рамках національної кримінальної юстиції, звернутись до Прокурора МКС – органу міжнародної кримінальної юстиції, подати заявки до створених онлайн-ресурсів та поступово здійснювати низку інших кроків залежно від обраного механізму компенсації майна.

З усіх нагальних питань щодо впровадження механізму забезпечення стягнення справедливої компенсації, будь-ласка звертайтеся до партнера Правового Альянсу **Тараса БЕЗПАЛОГО: bezpalyy@l-a.com.ua**

LegalAlliance law firm